

Recenzja naukowa

DOI: <http://dx.doi.org/10.62875/tk.v4i133.1524>

Dr Agnieszka Muszyńska

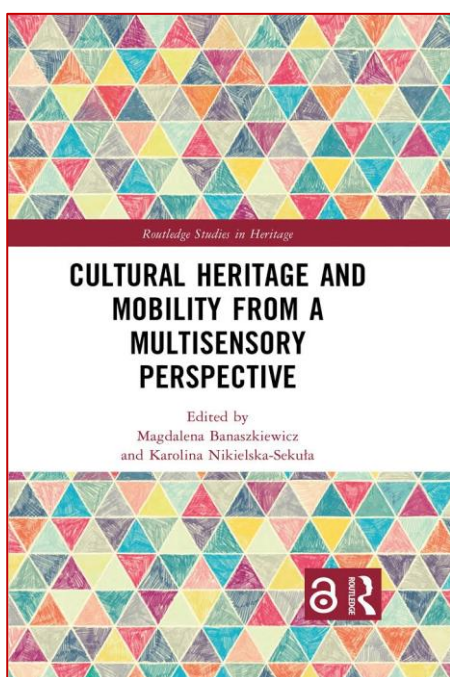
Akademia Wychowania Fizycznego Józefa Piłsudskiego w Warszawie

Wydział Wychowania Fizycznego, Katedra Turystyki i Rekreacji

agnieszka.muszyńska@awf.edu.pl

<https://orcid.org/0000-0002-7788-5199>

Cultural Heritage and Mobility from a Multisensory Perspective

Redaktorki:

Magdalena Banaszkiewicz, Karolina Nikielska-Sekuła

Wydawca: Routledge

Rok wydania: 2024

Liczba stron: 260

ISBN: 9781032713748

Seria: Routledge Studies in Heritage

Publikacja *Cultural Heritage and Mobility from a Multisensory Perspective*, zredagowana przez Magdalenę Banaszkiewicz oraz Karolinę Nikielską-Sekułę, stanowi interdyscyplinarną analizę dziedzictwa kulturowego w kontekście mobilności, uwzględniając perspektywę wielozmysłową. Celem tej pracy jest synergiczne połączenie wiedzy na temat dziedzictwa kulturowego z badaniami nad mobilnością, poprzez zastosowanie teoretycznych i metodologicznych podejść wielozmysłowych. Przedstawione analizy wykorzystują multisensoryczne perspektywy, które angażują różne zmysły, aby lepiej zrozumieć, w jaki sposób ludzie doświadczają zarówno dziedzictwa kulturowego, jak i mobilności.

Autorzy ukazują różnorodne podejścia do multisensorycznego doświadczenia dziedzictwa kulturowego w kontekście mobilności. Poruszają zagadnienia związane z dziedzictwem ludów rdzennych, rolą sensorycznych elementów w muzeach

historycznych oraz ucieleśnionymi narracjami literackimi o traumatycznych przeżyciach. Analizują zmysłowe aspekty turystyki miejskiej, wpływ dźwięków na budowanie tożsamości w diasporze oraz praktyki kulinarne jako nośniki dziedzictwa kulturowego. W szczególności przyglądają się dziedzictwu ukraińskiemu w kontekście migracji, kulinarnym tradycjom chińskiej diaspory na Sri Lance oraz roli jedzenia w kształtowaniu poczucia przynależności w diasporach palestyńskiej i peruwiańskiej. W kolejnych rozdziałach badacze ukazują, jak zmysły wpływają na interpretację dziedzictwa w zróżnicowanych kontekstach społecznych i geograficznych.

Publikacja liczy 260 stron i składa się z 15 rozdziałów, autorstwa badaczy z różnych zakątków świata. Opracowanie otwiera wstęp oraz podziękowania od redaktorek, a kończy indeks pojęć. W części wstępnej zamieszczono także spis ilustracji i tabel oraz noty biograficzne autorów.

Redaktorki we wstępie „[Heritage and Mobility from a Multisensory Perspective](#)” [s. 1-15] podkreślają wszechobecność terminu „dziedzictwo”, wskazując na jego wieloznaczność i złożoność. Odwołują się do prac Rodneya Harrisona, Laurajane Smith oraz Emmy Waterton i Steve’a Watsona, co świadczy o solidnym oparciu publikacji na literaturze przedmiotu. Kluczowym elementem wprowadzenia jest umiejscowienie badań nad dziedzictwem w paradygmacie „zwrotu mobilnościowego” (*mobility turn*). Autorki zwracają uwagę na dynamiczny charakter dziedzictwa, kształtowanego przez procesy mobilności, co stanowi istotny punkt wyjścia dla dalszych rozważań. Wskazują również na rolę ucieleśnienia i polisensoryczności w kształtowaniu dynamiki mobilności i dziedzictwa.

Spis treści ukazuje zróżnicowanie tematyczne poszczególnych rozdziałów, w których poruszane są zagadnienia związane z doświadczeniami migrantów, rdzennej ludności, traumą historyczną oraz rolą dźwięku, smaku i zapachu w kształtowaniu poczucia przynależności. Zróżnicowanie geograficzne studiów przypadku, obejmujące m.in. Argentynę, Peru, Polskę, Portugalię, Słowację, Sri Lankę, Stany Zjednoczone i Wielką Brytanię, umożliwia porównanie różnych kontekstów kulturowych.

Opracowanie napisane jest przystępnym językiem, a przedstawione analizy oraz płynące z nich wnioski wskazują na innowacyjne podejście do tematu dziedzictwa kulturowego w różnych aspektach.

Jednym z głównych motywów opracowania, jak już wspomniano, jest multisensoryczne doświadczenie dziedzictwa, które przewija się przez kolejne części pracy. Na przykład, w rozdziale dotyczącym „The Rusga Parade” w Porto [s. 16-29],

autorka Paula Mota Santos bada, jak uczestnicy parady wykorzystują swoje ciała do interakcji z widzami, co odzwierciedla dynamikę dziedzictwa w mieście. Podobnie, w rozdziale „[Indigenous Peoples' Heritage as a Multisensory Experience: A Peruvian Case Study](#)” [s. 30-45], Marta Kania analizuje, jak multisensoryczne doświadczenia związane z siecią dróg Qhapaq Ñan wpływają na percepcję dziedzictwa przez turystów.

Kolejnym wspólnym motywem jest rola dźwięku w budowaniu tożsamości, co jest szczególnie widoczne w rozdziale „Navigating Identity Through Sound: British Indian Women and the Soundscapes of Diasporic Heritage” autorstwa Delphine Boagey [s. 122-137]. Badaczka pokazuje, jak dźwięk wpływa na budowanie tożsamości w diasporze, szczególnie w kontekście kobiet brytyjsko-indyjskich. Ten motyw jest również obecny w rozdziale „Sensing Mobile Ukrainian Cultural Heritage in Portugal” [s. 138-151], gdzie Amandine Desille analizuje, jak ukraińskie dziedzictwo kulturowe jest przenoszone i praktykowane w Portugalii, szczególnie w kontekście migracji i konfliktu zbrojnego.

Motyw kulinarnego dziedzictwa jako środka budowania tożsamości i poczucia przynależności pojawia się w rozdziale „The Multisensory Experience of Home: An Ethnographic Study of Culinary Heritage among the Members of Chinese Diaspora in Sri Lanka” autorstwa Yuanyuan Yu [s. 152-163]. Badaczka wyjaśnia, jak jedzenie działa jako sensoryczna „brama do domu”. Podobne wątki można znaleźć w rozdziale „The Taste of (Be)Longing: Food, Memory and Futurity among Palestinians in Britain” Lucy Barkley [s. 164-177], gdzie analizowane jest, jak dziedzictwo kulinarne wpływa na dyskursy tęsknoty i przynależności w diasporze palestyńskiej w Wielkiej Brytanii. Z kolei Ann Cathrin Corrales-Øverlid w rozdziale „Sensory (Re)enactments of Home: Culinary Heritage-making among Peruvians in Southern California” [s. 178-194] przedstawia praktyki sensoryczne jako strategie pielęgnowania peruwiańskości w tym przypadku w regionie Południowej Kalifornii. Dziedzictwo kulinarne służy imigrantom do tworzenia przestrzeni lub odtwarzania specyficznej przestrzeni domu, po to aby w efekcie migracji czuć się jak w domu.

Wreszcie, motyw trudnego dziedzictwa i jego wpływu na współczesne społeczeństwa jest eksplorowany w rozdziale „[Multisensory Experience of the Middle Passage in Alex Haley's Roots](#)” Elżbiety Binczyckiej-Gacek [s. 61-73]. Autorka bada, jak literatura przedstawia doświadczenia niewolników podczas przymusowego transportu z Afryki do obu Ameryk przez Atlantyk w okresie handlu niewolnikami, charakteryzującym się ekstremalnym cierpieniem i traumą. Ten motyw jest również

obecny w rozdziale „[Embodying Traum: A Comparative Analysis of Sensory Narratives in Museums of Historical Trauma](#)” [s. 46-60]. Autorki, Kinga Anna Gajda i Maria Jukna, analizują sensoryczne narracje w muzeach traum. Z kolei Magdalena Banaszkiewicz podjęła problem multisensoryczności w interpretacji trudnego dziedzictwa w Krakowie na przykładzie byłego niemieckiego nazistowskiego obozu pracy KL Plaszow. W rozdziale „[A Multisensory Approach to Interpreting Difficult Heritage Sites – KL Plaszow in Krakow \(Poland\)](#)” [s. 74-89] wykorzystano założenia projektu spacerów multisensorycznych z przewodnikami-interpretatorem, który poza celami interpretacyjnymi skupionymi na rozpoznaniu wyjątkowości miejsca, odchodzi od tradycyjnych form zwiedzania. Biorąc pod uwagę lokalizację w obszarze wysoce zurbanizowanym zakłada on też wspieranie społeczności dziedzictwa poprzez zaangażowanie emocjonalno-poznawcze.

Publikacja wnosi nowe spojrzenie na turystykę miejską, jak w rozdziale „From the Visual to Syn- and Kinaesthetics: Sensory Rhythms of Urban Heritage Tourism in Bratislava” [s. 90-106], gdzie badane są różne tempa turystyki dziedzictwa miejskiego z perspektywy sensorycznej. Autorka proponuje podejście multisensoryczne do interpretacji dziedzictwa miejskiego, co może być cennym narzędziem dla praktyków turystyki kulturowej.

Rolą zmysłów w prowadzeniu domostwa a także zmysłami jako czynnikiem odgrywającym rolę w podejmowaniu działań wobec krajobrazu, rozumianego jako część dziedzictwa kulturowego zajmuje się Adam Żaliński, badający kulturę Łemków. W rozdziale „[Sensing the Place: Homemaking among Domestic Migrants in the Cultural Landscape of the Lemko Region](#)” [s. 212-228] autor przedstawił wyniki badań terenowych, w których nie brakuje odniesień do doświadczeń turystycznych osób osiadłych. Proces tworzenia domu przez kobiety z faveli w Rio przeanalizowały Karolina Nikielska-Sekuła i Åsne Håndlykken-Luz w rozdziale „[Women’s Heritage Homing in Rio de Janeiro’s Favelas](#)” [s. 195-211].

Omawiany tom kończy rozdział Noela S. Salazara „Afterthoughts on multisensoriality and the heritage-mobility nexus” [s. 229-236]. Autor skupił się na znaczeniu kinestezji, percepcji ruchu ciała, w kształtowaniu doświadczeń, interakcji z otoczeniem oraz zrozumienia świata w ogóle, a dziedzictwa kulturowego w szczególności.

Powyższe przedstawienie treści recenzowanej monografii, wskazuje na powiązania między motywami, które podkreślają złożoność i wielowymiarowość

dziedzictwa kulturowego oraz jego wpływ na tożsamość jednostek i właściwości danej społeczności. Mocną stroną publikacji jest niewątpliwie nowatorskie połączenie perspektywy dziedzictwa kulturowego z mobilnością i doświadczeniami multisensorycznymi. Interdyscyplinarny charakter książki oraz zróżnicowanie studiów przypadku, prezentowanych przez osoby z różnych ośrodków akademickich stanowią jej dodatkowe atuty.

W kontekście turystyki kulturowej publikacja wydaje się mieć istotną wartość. Zrozumienie roli mobilności i doświadczeń multisensorycznych w kształtowaniu dziedzictwa kulturowego może przyczynić się do rozwoju nowych form turystyki, uwzględniających zróżnicowane potrzeby turystów.

Warto zauważyć, że oprócz wstępu redaktorek, kilka rozdziałów przygotowanych przez badaczki i badaczy Uniwersytetu Jagiellońskiego, jest dostępnych w pełnej wersji online, co zostało zaznaczone w niniejszej recenzji odpowiednimi hiperłączami. Taki stan rzeczy był możliwy dzięki wsparciu finansowemu z Programu Strategicznego Inicjatywa Doskonałości w Uniwersytecie Jagiellońskim – Obszar Badawczy Dziedzictwo (Heritage).

Podsumowując, *Cultural Heritage and Mobility from a Multisensory Perspective* stanowi cenne źródło wiedzy dla badaczy i praktyków zajmujących się turystyką kulturową, oferując nowe perspektywy i narzędzia do analizy i tworzenia innowacyjnych produktów turystycznych.